

MUUTOKSET PUHUTTAESSA MAHDOLLISIA

Valtiovarainministeri Petteri Orpon UKK-luento

Turvallisuus ja hyvinvointi: paluu ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusasioihin

Kiitos kutsusta tulla puhumaan Paasikivi-seuran jäsenille: on erittäin arvokasta päästä jakamaan näkemyksiä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta tällaiseen seuraan. On meidän kaikkien vastuulla pitää huolta siitä, että keskustelu Suomen ja suomalaisten kannalta tärkeistä asioista ei jää vain ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan vihkiytyneiden keskinäiseksi keskusteluksi. Toivon, että jatkamme tätä keskustelua tämänkin jälkeen muilla foorumeilla.

Satavuotista itsenäisyyttään juhliava Suomi on maailman maiden joukossa vertaansa vailla oleva menestystarina. Alussa Suomi oli pieni ja köyhä maa Euroopan laitamilla, tänään Suomi on monella mittarilla vertaillen maailman paras maa. Kanadalainen julkaisu Maclean's kirjoitti vähän aikaa sitten, että Suomi on maailman vakain, menestynein, rehellisin, asuttavin, vähiten korruptoitunut, parhaiten koulutettu, eniten kirjastonkirjoja lainaava, hevimusiikkia kuunteleva, tasa-arvoisin ja eniten maitoa juova maa.

Kaikkien näiden hyvien ja hienojen asioiden lisäksi Suomi on avoin yhteiskunta, jonka peruskiviä ovat demokratia, ihmisoikeudet, oikeusvaltioperiaate ja tasa-arvo. Olemme osa länsimaista arvo-yhteisöä, joka jakaa kanssamme nämä samat arvot ja periaatteet. Olemme Euroopan unionin jäsen. Olemme sotilaallisesti liittoutumaton, mutta emme puolueeton valtio. Emme ole emmekä me halua olla kenenkään tai minkään välissä vaan aktiivinen tekijä ja osallistuja maailmanpolitiikassa.

Maailmanpolitiikan nykytilaa kuvaa parhaiten jatkuva muutos. Keskinäisriippuvuuksien maailmassa Suomi ei voi sulkea silmiään Afrikan väestönkasvulta, Eurooppaan suuntautavalta muuttoliikkeeltä, maailman kiihtyvältä kaupungistumiselta ja luonnonvarojen niukkuudelta, koska kaikki nämä asiat vaikuttavat myös Suomeen. Jatkuva muutos voi tuntua kaaosmaiselta ja aiheuttaa siksi epävarmuutta ja pelkoa tulevaisuudesta.

Kaaoksen tuntua ei ainakaan vähennä se, että voimme seurata maailman tapahtumia reaaliajassa mukana kulkevilta laitteiltamme. Sosiaalisen median käytön räjähdysmäinen kasvu on samaan aikaan demokratisoinut tiedonvälitystä, mutta samaan aikaan tehnyt siitä sattumanvaraisempaa. Tarvitsemme aivan erilaisia valmiuksia lähdekritiikkiin ja itsenäiseen ajatteluun, kuin aikana jolloin Suomessa oli vain kaksi televisiokanavaa.

Suomen on pidettävä oma kurssinsa kaaoksesta huolimatta. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteena ei ole ”mahdollisimman hyvät suhteet” muihin valtioihin hyvien suhteiden vuoksi, vaan suomalaisten turvallisuuden ja hyvinvoinnin takaaminen. Turvallisuus ja hyvinvointi nivoutuvat yhteen: ei ole yhtä ilman toista. Käsittelen silti ensin turvallisuutta, erityisesti neljästä syystä.

Päällimmäisenä on terrorismi. Toisena on huoli kansainvälisen turvallisuusjärjestelmän kestäväydestä, jota on järkyttänyt ennen kaikkea Venäjän voimapolitiikka. Kolmas turvallisuusuhka liittyy länsimaisten yhteiskuntien sisäiseen yhtenäisyyteen. Populistiset ääriliikkeet ja ulkoinen hybridi-vaikuttaminen nakertavat näitä sekä sisältä että ulkoapäin.

Neljäs asia asettaa kaikki muut maailmanpolitiikan haasteet perspektiiviin. Joukkotuhoaseet ovat uhka turvallisuudelle ja hyvinvoinnille kaikkialla maailmassa. Pohjois-Korean vastuuton politiikka on hyvä muistutus siitä, kuinka suuria riskejä ydinaseisiin liittyy. Maltin täytyy nyt säilyä kaikilla osapuolilla. Kansainvälisen yhteisön on käytettävä kaikki mahdolliset diplomaattiset keinot tilanteesta eteenpäin pääsemiseksi.

Huoli Euroopan heikentyneestä turvallisuustilanteesta ja Yhdysvaltojen lisääntyneet vaatimukset reilummasta taakanjaosta ovat tehneet selväksi, että Euroopan tulee ottaa vastuu omasta puolustuksestaan. Eurooppa-neuvosto teki kesäkuussa päätökset pysyvästä rakenteellisesta yhteistyöstä ja puolustusrahastosta.

Eurooppalaisen puolustusyhteistyön tiivistäminen on Suomen pitkäaikainen tavoite EU-politiikassa. Suomen etu sotilasliittoon kuulumattomana maana on, että eurooppalainen puolustusyhteistyö arkipäiväistyy ja että EU saavuttaa nykyistä paremman kyvyn hallita kriisejä omalla

alueellaan. Voimme kehittää yhteisiä suorituskykyjä miettimällä, mitä sellaisia kykyjä tarvitsemme, joihin meillä ei ole yksin varaa.

Kaikkein oleellisinta on kuitenkin vahvistaa Lissabonin sopimuksen avunantovelvoitetta. Mitä virkaa hyvillä suunnitelmilla ja rakenteilla on, jos EU-maat eivät tiukan paikan tullen olekaan valmiita auttamaan toisiaan? Suomen tulkinta on, että avunantolauseke on jäsenvaltioita yhtäläisesti velvoittava, joka edellyttää unionin jäsenmailta valmiutta konkreettisen avun antamiseen. Eduskunnan kanta vuodelta 2006 on, että hyökkäys yhtä EU-jäsenvaltiota kohtaan merkitsisi muiden apuun tuloa monin keinoin, mukaan lukien sotilaalliset toimet. On nimenomaan Suomen etu työskennellä sen eteen, että muut EU:n jäsenmaat tulkitsisivat avunantovelvoitetta samalla tavalla.

Pilvilinnoja emme rakenna. EU:sta ei edelleenkään tehdä puolustusliittoa eikä PRY hoida Suomen kansallista puolustusta. Nato on jatkossakin Euroopan sotilaallisesta maanpuolustuksesta huolehtiva organisaatio omille jäsenmailleen. Suomi huolehtii puolustuksestaan sotilaallisesti liittoutumattomana maana, tiiviissä puolustusyhteistyössä EU:n, Naton ja pohjoismaisen yhteistyön puitteissa sekä kahdenvälisen kumppaneiden kanssa. EU ei vielä pitkään aikaan ole meille puolustusratkaisu.

Siksi Suomi pitää huolta omasta puolustuskyvystään ja tiivistää yhteistyötä avainkumppanien Ruotsin, Yhdysvaltojen, muiden Pohjoismaiden, Britannian ja Saksan kanssa. Suomelle erityisen tärkeää on tiivistää kumppanuutta Britannian kanssa, koska Britannia on Euroopan suurimpia sotilasmahteja ja koska maa on lähdessä EU:sta.

Yhteistyö Naton kanssa on myös Suomelle tärkeää. Nato on keskeinen turvallisuustoimija Euroopassa ja Itämeren alueella. Tätä yhteistyötä on hyvä hoitaa yhdessä Ruotsin kanssa. Mutta ero jäsenyyden ja kumppanuuden välillä on selvä. On tärkeää, että ylläpidämme mahdollisuutta hakea Naton jäsenyyttä. Ei yksikään järkevä maa sulje vaihtoehtojaan. Jokainen itsenäinen maa pyrkii takaamaan turvallisuutensa. Uskon, että myös Venäjä ymmärtää tämän.

Uusien rakenteiden kehittämisen lisäksi Suomi on hankkimassa uutta suorituskykyä puolustukseen. Ensi vuosikymmenellä Suomen meri- ja ilmapuolustuksesta poistuu lähes samanaikaisesti

huomattava määrä suorituskykyä. Hallitus on aloittanut korvaavien alus- ja hävittäjähankintojen valmistelun. Suomen meri- ja ilmapuolustuskyvyn uskottavuuden kannalta hankinnat ovat välttämättömiä. Hävittäjähankinta on odotetusti herättänyt jo tähän mennessä paljon kiinnostusta.

Hävittäjien hankintaprosessi on monen vuoden mittainen. Tarjouspyynnöt lähetetään alkuvuodesta 2018, varsinainen hankintapäätös tehdään vasta syksyllä 2021 ja uusien hävittäjien käyttöönotto tapahtuu 2025 alkaen. Suomella ei ole ennakkosuosikkia. Hävittäjävaihtoehtojen kilpailutus toimeenpannaan tasapuolisesti ja läpinäkyvästi.

Turvallisuusrakenteiden ja suorituskyvyn lisäksi yhteiskunnan muutosjoustavuus eli resilienssi on osa Suomen ja suomalaisten turvallisuutta. Vaikuttamisen ja painostuksen keinot ovat moninaisia ja siksi myös puolustus on kasvavassa määrin muutakin kuin sotilaallista toimintaa. Tarkoitamme kestävyttä tilanteessa, jossa painostus tapahtuu esimerkiksi energiansaannin hankaloittamisen, tietoverkkoiskujen, hallitsemattoman maahantulon tai aggressiivisen mielipiteenmuokkauksen keinoin. Esimerkiksi Saksan tiedustelupalvelun johto on julkisesti lausunut pelkäävänsä Venäjän sekaantumista Saksan liittopäivävaaleihin.

Euroopan unionilla on toimivalta ja keinot vahvistaa jäsenmaidensa puolustusta näitä uhkia vastaan. Suomeen perustettava hybridikeskus on tähän tärkeä panos, vaikka keskus ei suoraan EU:n alaisuuteen tulekaan. Tärkeää on myös vahvistaa yhteistä ulkorajavalvontaa ja tiivistää terrorismin torjuntaa tukevaa tiedustelutiedon vaihtoa.

Kuten jo aiemmin totesin, turvallisuus ja hyvinvointi kulkevat käsi kädessä. Kestävällä pohjalla oleva valtiontalous ja terveet talouden rakenteet lisäävät osaltaan turvallisuutta ja takaavat sen, että maan itsemääräämisoikeus säilyy. Suomen talouden tila on valoisampi kuin aikoihin. Talous kasvaa hyvää vauhtia ja suomalaisten luottamus tulevaisuuteen on kasvanut.

Vaikka voimmekin itse tehdä paljon taloutemme kohenemisen eteen, totuus on, että Suomeen vaikuttaa paljon myös se, mitä muualla tapahtuu.

Euroopassa talouskasvu on vahvistumassa ja työttömyys laskussa. Myönteisestä kehityksestä huolimatta Euroopan taloushuolia ei ole pyyhitty pois. Euroalueen kilpailukykyä rasittavat ikääntyvä väestö ja jäykät talouden rakenteet. Totuus kuitenkin on, että rakenteellisten uudistusten tekeminen on kunkin jäsenmaan omissa käsissä.

Maailmantalouden näkymiä heikentää uhka poliittisen nokittelun kärjistymisestä kauppasodaksi. Yhdysvaltojen sisäänpäin kääntyminen ja vähäiseltä vaikuttava kiinnostus kansainväliseen sääntöpohjaiseen yhteistyöhön ja sen kehittämiseen uhkaa pienen maan vaikutusmahdollisuuksia. Yksi suuri riski Suomen ja suomalaisten hyvinvoinnille on Britannian EU-ero ja sen vaikutukset EU:n toimintaan. Brexit ei ole eikä voi olla EU27:n agenda, vaan se mitä EU27 tekee ja mihin se jatkossa keskittyy. Suomen on oltava erityisen tarkkana kaikenlaisen protektionismiin viittaavankaan suhteen.

Suomen talouden vienti vetää hyvin pitkään jatkuneista Venäjä-pakotteista huolimatta. Se on erittäin hyvä uutinen. Me haluamme hyvää naapuruutta Venäjän kanssa, mutta meidän on pidettävä kiinni omista periaatteistamme. Jos tingimme niistä, olemme kaltevalla pinnalla. EU on reagoinut päättäväisesti Krimin anastukseen ja Venäjän toimiin Ukrainassa. Pakotteet eivät tietenkään ole itsetarkoitus, vaan väline. Pakotteet eivät muuta tilannetta hetkessä, mutta uskottavuus edellyttää, että niistä pidetään kiinni.

Periaatteista kiinni pitäminen ei tarkoita, ettei Venäjän kanssa pidä olla vuoropuhelua tai yhteistyötä. Esimerkiksi Itämeren lentoturvallisuuden kohentaminen pienentää riskejä, edistää luottamusta, avaa väylää Naton ja Venäjän vuoropuhelulle. Yhteistyö Arktisen neuvoston puitteissa antaa tilaa arktisen ympäristön ja yhteistyön kohentamiselle.

Afrikan hyvinvointi on EU:n ja sitä kautta myös Suomen kohtalonkysymys. Afrikan maiden väestönkasvu ja siihen nähden riittämätön talouskasvu ajavat ihmisiä Eurooppaan. Muuttoliikkeen hallinta edellyttää massiivisia toimia Euroopan unionilta. Se edellyttää vakauden ja työpaikkojen luomista naapurustossamme, yhteistä turvapaikkapolitiikkaa, tehokasta kotouttamista, toimivaa palautusjärjestelmää sekä maahanmuuttoviranomaisten, rajavallvonnan, poliisin ja oikeuslaitoksen oikein mitoitettua resursointia.

Ennen kesää EU-maiden valtiovarainministerit käsittelivät Pohjois-Afrikan tilannetta. Johtopäätös oli, että kehitysyhteistyöllä tulisi tukea taloudellista ja yhteiskunnallista vakautta sekä yksityisen rahoituksen kanavoitumista investointeihin. EU:n tulisikin ottaa suurempi rooli kansainvälisten ja monenkeskisten rahoituslaitosten, kuten Maailmanpankki, Kansainvälinen valuuttarahasto, Euroopan investointipankki ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki, resurssien koordinoinnissa.

Naisten oikeudet ja naisten yhteiskunnallisen aseman parantaminen on Suomen kärkitavoitteita kehitysyhteistyössä. Viimeksi kesällä annoimme yli 20 miljoonaa euroa lisää rahaa naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveystyöhön Afrikassa. Väestönkasvu Afrikassa ei tule hidastumaan, elleivät yhä useammat afrikkalaiset naiset saa itse päättää ehkäisystä.

Viime kädessä Afrikan maiden hyvinvointi ja kestävä talouskasvu on niiden omissa käsissä. Meidän on kuitenkin autettava niin paljon kuin voimme.

Ilmastonmuutos on uhka hyvinvoinnillemme. Kun Yhdysvallat irrottautuu Pariisin sopimuksesta, meidän muiden on tehtävä vielä enemmän. Suomen kaltaiselle osaamisvaltaiselle taloudelle ilmastomuutoksen torjunta on kuitenkin myös valtava mahdollisuus. Puhtaita teknologioitamme ja osaamistamme tarvitaan ilmastotalkoissa. Maailma on kiihtyvällä vauhdilla heräämässä puhtaiden ratkaisujen hyödyntämiseen. Tasavallan presidentti Niinistö sai jopa presidentti Trumpin toisiin ajatuksiin.

Hyvät Paasikivi-seuran jäsenet,

Miten me saavutamme kaikki ulko- ja turvallisuuspoliittiset tavoitteemme? Kerron ensin, mitä ei ainakaan kannata tehdä: Suomen ei kannata vetäytyä kuoreen ja kuvitella, että kaikki maailman paha saadaan sillä pysymään ulkopuolella. Jos Suomi ei ole valmis auttamaan muita, miksi kukaan auttaisi meitä. Suomi on pieni maa, mutta se ei estä olemasta aktiivinen ja näkyvä toimija.

Meidän pitää näkyä. Ei siksi, että lipun liehuttaminen tai ministerin naaman näkyminen olisi tavoite itsessään. Vaan siksi, että meidän pitää osoittaa maailmalla, että Suomi on kiinnostava, osaava

ja tärkeä maa, jonka kanssa kannattaa tehdä yhteistyötä. Suomella on myös poliittisia tavoitteita – kansainvälinen vakaus, demokratia, ihmisoikeudet, oikeusvaltioperiaate ja tasa-arvo. Pienet valtiot tarvitsevat kansainvälisiä pelisääntöjä. Ilman kansainvälistä oikeutta vallitsee puhdas vahvimman oikeus.

Meistä on hyötyä maailman ongelmien ratkomisessa, joten meidät kannattaa ottaa mukaan keskeisiin pöytiin. Sitä kautta pääsemme vaikuttamaan meille tärkeisiin asioihin. Esimerkiksi Arktisen neuvoston puheenjohtajuus on erinomainen foorumi tuoda esille meille tärkeitä tavoitteita. Suomen asemasta kertoo se, että tasavallan presidentti on puolen vuoden aikana tavannut Yhdysvaltain presidentin, Venäjän presidentin, Japanin pääministerin ja Kiinan presidentin.

Suomi ei ole eikä saa olla ajopuu. Meidän on aistittava maailmalla tapahtuva muutos ja suhteutettava oma toimintamme sen mukaiseksi, omia arvojamme unohtamatta. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin paras tae Suomelle ja suomalaisille on EU-jäsenyyteen sitoutuminen ja EU:n kehittämiseen panostaminen.

Kiitos.